

มังกรทะยานเหนือ : บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนในภูมิภาคอาร์กติก

The Dragon is Flying North: The Role of the People's Republic of China in the Arctic Region

---

วศิน ปั่นทอง ¹

วุฒิพงษ์ ประพันธ์มิตร ²

---

1 อาจารย์ประจำสาขาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2 อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาภาษาจีนสำหรับผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

บทคัดย่อ

มังกรทะยานเหนือ : บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนในภูมิภาคอาร์กติก

สาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามามีบทบาททางการเมืองและเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นในภูมิภาคอาร์กติกในช่วงไม่กี่ปี ที่ผ่านมา หมายความว่าสำคัญคือการประกาศสมุดปกขาวว่าด้วยนโยบายอาร์กติกของประเทศจีนในปี ค.ศ. 2018 ซึ่งมีการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเส้นทางสายใหม่ขั้วโลก รวมทั้งเรียกประเทศจีนว่าเป็น “ประเทศโกลด์ภูมิภาคอาร์กติก” ปรากฏการณ์เหล่านี้นำมาสู่ข้อถกเถียงเกี่ยวกับบทบาทและท่าทีของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติก คำอธิบายกระแสหลักเน้นย้ำว่าประเทศจีนต้องการเข้าสู่ภูมิภาคอาร์กติกด้วยแรงขับเคลื่อนจากปัจจัยเชิงภูมิเศรษฐศาสตร์ อาทิ การเข้าถึงแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ การลงทุนในภูมิภาคอาร์กติก และการใช้ประโยชน์จากเส้นทางเดินเรือในมหาสมุทรอาร์กติก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นเครื่องมือในการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจของประเทศจีนในเวทีโลก อย่างไรก็ตาม บทความนี้ต้องการเสนอให้เห็นว่า บทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกมิได้ทำงานบนตรรกะของภูมิเศรษฐศาสตร์เพียงอย่างเดียว หากแต่ทำงานควบคู่ไปกับตรรกะของการแสดงสถานะในฐานะประเทศมหาอำนาจระดับโลกที่มีความชอบธรรม ในการมีส่วนร่วมในกิจการหรือปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อในระดับนานาชาติ ในกรณีของภูมิภาคอาร์กติก ประเทศจีนพุ่งประเด็นไปในเรื่องภาวะโลกร้อนและสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: สาธารณรัฐประชาชนจีน, ภูมิภาคอาร์กติก, นโยบายอาร์กติก, ภูมิเศรษฐศาสตร์, มหาอำนาจ

ABSTRACT

The Dragon is Flying North: The Role of the People's Republic of China in the Arctic Region

The People's Republic of China has recently been more politically and economically active in the Arctic region. The announcement of the White Paper on China's Arctic Policy in 2018 marked a significant stage in its engagement in the region. The White Paper detailed the "Polar Silk Road" ambition and claimed that China is a "Near-Arctic state". Taken together, these developments triggered a series of debate concerning China's role and posture in the Arctic region. The mainstream explanation emphasized that China's Arctic ambition is driven by the expected geoeconomic gains such as access to the region's large hydrocarbon reserves, investment in the region and the commercial exploitation of the Arctic shipping route. These are seen as key economic tools China is using to enhance its status as a global power. However, to provide a more rounded explanation, we argue that China's engagement in the Arctic region is not informed solely by the geoeconomic logic. In parallel, China is driven by its self-perceived status as a global power that can be legitimately involved in matters affecting the international community. In the case of the Arctic region, global warming and environmental sustainability are issues about which China is concerned.

Keywords: The People's Republic of China, Arctic Region, Arctic Policy, Geoeconomics, Great Power

บทนำ

ในรอบเกือบทศวรรษที่ผ่านมา สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China)³ เข้ามามีบทบาท ในภูมิภาคอาร์กติกอย่างรวดเร็วหรือวันยิ่งขึ้น สัญญาณที่ปรากฏได้แก่ การได้รับสถานะผู้สังเกตการณ์ในสภาอาร์กติก (Arctic Council) ในปี ค.ศ. 2013 พร้อมกับประเทศจากเอเชียอื่น ๆ ได้แก่ ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสิงคโปร์และประเทศอินเดีย และในเดือนมกราคม ค.ศ. 2018 ประเทศจีนได้ประกาศนโยบายอาร์กติกอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก แม้ว่าประเทศจีนจะไม่ได้ประกาศนโยบายอาร์กติกเป็นประเทศแรกในเอเชีย⁴ หากแต่การเคลื่อนไหวของประเทศจีนได้รับความสนใจอย่างมากจากทั้งประเทศในภูมิภาคอาร์กติก⁵ รวมทั้งสหภาพยุโรป อีกทั้งนำมาซึ่งการคาดการณ์ถึงแรงจูงใจและเป้าหมายที่ซับซ้อนของนโยบายของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อกังวลของประเทศในภูมิภาคต่อเรื่องการส่งอิทธิพลทางการเมืองของประเทศจีนมายังภูมิภาคอาร์กติก (Lanteigne 2015) ดังนั้นในภาพรวม การเข้ามาลงทุนของบริษัทจีนในภูมิภาคอาร์กติกจำนวนมาก ประกอบกับการผงาดขึ้นในฐานะประเทศมหาอำนาจของประเทศจีน และความร่วมมือทั้งในด้านเศรษฐกิจและวิทยาศาสตร์ในระดับทวิภาคีกับประเทศในภูมิภาคอาร์กติกทำให้เกิดโจทย์ใหม่ในการอภิบาลภูมิภาคอาร์กติก นั่นคือจะทำความเข้าใจกับท่าทีและบทบาทของประเทศจีนอย่างไรในฐานะประเทศมหาอำนาจนอกภูมิภาค

จากการทบทวนวรรณกรรม จะพบว่างานศึกษาที่อธิบายบทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกประกอบไปด้วยสามกลุ่มใหญ่ งานศึกษาในกลุ่ม

---

3 จากนี้ ผู้เขียนจะใช้คำว่าประเทศจีนแทนสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อความกระชับของบทความ

4 ประเทศเกาหลีใต้ประกาศนโยบายอาร์กติกในปี ค.ศ. 2013 ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นประกาศในปี ค.ศ. 2015

5 ในบทความนี้ประเทศในภูมิภาคอาร์กติกหมายถึงประเทศที่เป็นสมาชิกสภาอาร์กติก ได้แก่ ประเทศแคนาดา ประเทศเดนมาร์ก ประเทศฟินแลนด์ ประเทศไอซ์แลนด์ ประเทศนอร์เวย์ ประเทศรัสเซีย ประเทศสวีเดน และสหรัฐอเมริกา

แรกมีจุดร่วมคือการวิเคราะห์ในมุมมองเศรษฐศาสตร์ (Geoeconomics) อันหมายถึง “ในบริบทโลกยุคหลังสงครามเย็น นอกจากความมั่นคงทางทหารแล้ว ความมั่นคงทางเศรษฐกิจก็มีความสำคัญในการแข่งขันเชิงอำนาจในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ กล่าวคือใช้ขีดความสามารถทางเศรษฐกิจในการเสริมสร้างผลประโยชน์แห่งชาตินั่นเอง” (Luttwak 1990; Hsiung 2009) จากมุมมองนี้ พฤติกรรมของรัฐจึงถูกกำหนดด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะได้รับ และในขณะเดียวกันรัฐเองก็ใช้ “เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการส่งอิทธิพลต่อพื้นที่ทางภูมิศาสตร์” (Scholvin and Wigell 2018)

จากที่กล่าวข้างต้น งานกลุ่มนี้เสนอว่าประเทศจีนต้องการเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคอาร์กติกเพื่อรักษาและเพิ่มพูนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยมีจุดเน้นทางเศรษฐกิจสองประเด็นหลัก ได้แก่

(1) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ และการลงทุนในภูมิภาคอาร์กติก ในภาพรวม Blank and Kim (2013) มองว่าประเทศในเอเชียต่างก็เข้ามาในภูมิภาคอาร์กติกด้วยหวังจะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรไฮโดรคาร์บอน และเข้าถึงแหล่งพลังงานใหม่ สำหรับประเทศจีน กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศทำให้ต้องพึ่งพาพลังงานน้ำมันและก๊าซธรรมชาติอยู่มาก เพราะฉะนั้นการเข้าสู่ภูมิภาคอาร์กติกจึงหมายถึงความมั่นคงทางพลังงานที่มากขึ้น งานวิชาการที่ประเมินบทบาทของประเทศจีนในกรอบการแข่งขันทางอำนาจ อาทิ De Buitrago (2020) สะท้อนว่าประเทศจีนเข้ามาในภูมิภาคอาร์กติกเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสร้างเงื่อนไขให้ตนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ขาดไม่ได้ของภูมิภาค เช่น การสร้างเงื่อนไขให้เกิดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ในแง่ของการลงทุนในกรอบภูมิภาค “ประเทศจีนมองว่าประเทศไอซ์แลนด์เป็นประตูสู่ภูมิภาคอาร์กติก” (Borgerson 2018) อีกทั้ง กิจกรรมทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ของประเทศจีนในกรีนแลนด์ (Greenland) ก็ทำให้นักวิชาการยืนยันในเป้าหมายด้านภูมิเศรษฐศาสตร์ของประเทศจีน (ISPD)

Voice 2019)

(2) การใช้ประโยชน์จากเส้นทางเดินเรือที่เรียกกันในรัสเซียว่า “เส้นทางเดินเรือสายเหนือ” (Northern Sea Route) ซึ่งถูกเชื่อมโยงเข้าสู่ยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative—一带一路) และปรากฏในส่วนของ “เส้นทางสายไหมขั้วโลก” (Polar Silk Road冰上丝绸之路) ของนโยบายอาร์กติกของประเทศจีน นอกจากนี้ การละลายของน้ำแข็งบริเวณขั้วโลกเหนือส่งผลต่ออุตสาหกรรมการคมนาคมทางทะเล (Marine Transport Industry) ของโลกเพราะเปิดโอกาสให้การเดินเรือในบริเวณดังกล่าวเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น กล่าวคือภูมิภาคอาร์กติกมีศักยภาพใน การเป็นเส้นทางเดินเรือพาณิชย์เส้นทางใหม่ที่เชื่อมยุโรปเข้ากับเอเชีย ประเด็นนี้จึงสำคัญเพราะการเดินเรือผ่านมหาสมุทรอาร์กติก (Arctic Ocean) จะทำให้ประเทศจีนร่นระยะทางในการเดินสมุทรสู่สหภาพยุโรปและฝั่งตะวันออกของอเมริกาเหนือได้ถึง 4,000 ไมล์ทะเล (Hong 2012)

งานศึกษากลุ่มที่สองมีจุดร่วมคือการวิเคราะห์ในกรอบสถาบันนิยมแบบเสรีนิยมใหม่ (Neoliberal Institutionalism) กล่าวคือให้น้ำหนักกับความร่วมมือระหว่างประเทศผ่านกลไกเชิงสถาบันในบริบทที่รัฐจะต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Keohane and Nye 1977) ในที่นี้กลไกเชิงสถาบันที่สำคัญคือ สภาอาร์กติก และกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982) อนึ่งงานวิชาการร่วมสมัยชี้ให้เห็นบทบาทที่น่าเชื่อถือ (Authoritative) ที่มากขึ้นของสภาอาร์กติก (Rainwater 2015) สะท้อนให้เห็นความเป็นสถาบันที่ต้งมั่นของความร่วมมือในภูมิภาค การวิเคราะห์ในมุมมองนี้เห็นด้วยว่าประเทศจีนแสวงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาร์กติก แต่ปัจจัยหลักที่ขับเคลื่อนบทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกอีกประการหนึ่งที่ละเลยไม่ได้คือ ประเด็นความร่วมมือทั้งในการบริหารจัดการทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งประเทศจีนแสดงจุดยืน

ว่าจะดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ผ่านกลไกเชิงสถาบันของภูมิภาคอาร์กติก การสื่อสารทางการทูตของรัฐบาลจีนต่อประชาคมโลกในเรื่องนโยบายอาร์กติกก็ขึ้นอยู่กับฐานนี้ กล่าวคือประเทศจีนพยายามนำเสนอว่าจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศในภูมิภาคอาร์กติกในฐานะประเทศใกล้เคียงภูมิภาคอาร์กติก (Near-Arctic State 近北极国家) ดังนั้นประเทศจีนจึงมีความชอบธรรมที่จะร่วมบริหารจัดการภูมิภาคอาร์กติก โดยมุ่งทำการติดตามและศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมรวมทั้งระบบนิเวศ (Zhang and Yang 2015)

จากมุมมองทางประวัติศาสตร์ ประเทศจีนเริ่มเข้ามาในภูมิภาคอาร์กติก ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1925 เมื่อได้ลงนาม ในสนธิสัญญาสวาโลบาร์ด (Svalbard Treaty)⁶ แต่ประเทศจีนเริ่มดำเนินกิจกรรมในภูมิภาคอาร์กติกอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 โดยเน้นไปที่การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคอาร์กติก เช่น ในปี ค.ศ. 1994 ประเทศจีนได้ซื้อเรือตัดน้ำแข็ง (Icebreaker Ship) มาจากประเทศยูเครนและตั้งชื่อว่า “มังกรหิมะ” (Snow Dragon 雪龙) โดยใช้เป็นเรือสำรวจและวิจัยขั้วโลก (Polar Research Vessel) ต่อมาเมื่อปี ค.ศ. 2016 ประเทศจีนได้ปล่อยเรือตัดน้ำแข็ง “มังกรหิมะ 2” (MV Xue Long 2 雪龙二号) ที่นครเซี่ยงไฮ้ ซึ่งถูกสร้างในประเทศจีน (Grieger 2018) นอกจากนี้ประเทศจีนยังเข้าร่วมและสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการศึกษาวิจัยในภูมิภาคอาร์กติกอย่างสม่ำเสมอ เช่น U.S.-China Arctic Social Science Forum (Arctic Forum), China-Nordic Arctic Research Center (CNARC) และ International Polar Year (IPY) เป็นอาทิ ในระดับทวิภาคี ประเทศจีนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศไอซ์แลนด์ และได้ร่วมกันตั้งหอสังเกตการณ์เพื่อการวิจัยอาร์กติกจีน-ไอซ์แลนด์ (China-Iceland Arctic Research Observatory) เพื่อศึกษาชั้นบรรยากาศ สมุทรศาสตร์ กลาเซียร์ และภูมิศาสตร์กายภาพ (Xinhua

6 สนธิสัญญาสวาโลบาร์ดได้รับการลงนาม ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1920 โดยสาระสำคัญคือข้อกำหนดให้ดินแดนสวาโลบาร์ดอยู่ใต้อธิปไตยของประเทศนอร์เวย์ แต่ในขณะเดียวกันประเทศที่ลงนามในสนธิสัญญานี้จะได้รับสิทธิประโยชน์บางประการตามที่ระบุไว้ในสนธิสัญญา

2018) ในแง่หนึ่ง สิ่งเหล่านี้สามารถถูกจัดวางในกรอบการทูตวิทยาศาสตร์ของประเทศจีนเพื่อสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศ แต่กระนั้นก็ตาม ด้วยบริบททางภูมิเศรษฐศาสตร์ ความคลางแคลงใจของประเทศในภูมิภาคอาร์กติกต่อท่าทีของประเทศจีนก็ยังคงมีอยู่มาก (Su and Mayer 2018)

งานกลุ่มที่สามมีจุดร่วมคือการวิเคราะห์ในกรอบสรรสร้างนิยม (Social Constructivism) เป็นการเคลื่อนจุดสนใจมาที่การประกอบสร้าง การผลิตซ้ำ และการเล่าเรื่อง (Narrative) รวมทั้งเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) และความคิด (Idea) ที่ส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมของรัฐ และการสร้างปทัสถานระหว่างประเทศ (International Norm) ในการอภิบาลภูมิภาคอาร์กติก (Arctic Governance) โดยมองว่าประเทศจีนมุ่งประกอบสร้างอัตลักษณ์ผ่านเรื่องเล่าของนโยบายอาร์กติกในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและในฐานะผู้มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของโลก (Bennett 2015) เรื่องเล่าเช่นนี้ยังเกี่ยวข้องกับการมองสถานะตนเองของประเทศจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจซึ่งมีทั้งขีดความสามารถและความชอบธรรมในการเข้ามามีส่วนร่วมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคอาร์กติก ซึ่งรวมไปถึงการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในภูมิภาคอาร์กติกในกรอบกฎหมายระหว่างประเทศ ในแง่นี้การวิเคราะห์ในกรอบสรรสร้างนิยมช่วยให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นในเรื่องการนำเสนออัตลักษณ์การเป็น “ประเทศใกล้ภูมิภาคอาร์กติก” ของประเทศจีน ทั้งนี้ Keil (2014) ยืนยันว่าการเข้าใจพลวัตความขัดแย้งและความร่วมมือในภูมิภาคอาร์กติกต้องอาศัยทั้งกรอบการวิเคราะห์แบบสภาพจริงนิยมและสรรสร้างนิยม อนึ่งพึงกล่าว ณ ที่นี้ด้วยว่าเริ่มมีงานวิชาการที่ศึกษาบทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกในกรอบการวิเคราะห์วาทกรรม ซึ่งนำเสนอว่าปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) ของประเทศจีนเน้นการมีส่วนร่วมและการเคารพในอำนาจอธิปไตยของประเทศในภูมิภาคอาร์กติก (Su and Huntington 2021)

จากการสำรวจข้อถกเถียงร่วมสมัยข้างต้น บทความนี้ชี้ให้เห็นประเด็นด้าน

ภูมิเศรษฐศาสตร์ในฐานะจุดร่วมที่พบในข้อถกเถียงทั้งสามชุด กล่าวคือประเทศจีนเข้ามาในภูมิภาคอาร์กติกด้วยแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ ทั้งในเรื่องการแสวงหาแหล่งทรัพยากรใหม่ โอกาสในการใช้ประโยชน์จากเส้นทางเดินเรือ และการลงทุนของบริษัทจีนในภูมิภาค ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายเส้นทางสายไหมและไม่สามารถมองแยกขาดจากการผงาดขึ้นในฐานะมหาอำนาจระดับโลกของประเทศจีน อย่างไรก็ตาม การประเมินบทบาทของประเทศจีนจากมุมมองด้านภูมิเศรษฐศาสตร์อย่างเดียวย่อมฉายภาพที่ไม่ครบถ้วน และจะทำให้เห็นเฉพาะท่าทีที่แข็งแกร่งเกินจริงของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติก กล่าวอีกนัยหนึ่ง ประเทศจีนใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้น (Opportunistic) มากกว่าจะมุ่งทำลายหรือส่งอิทธิพลทางการเมืองต่อประเทศในภูมิภาคอาร์กติก (Lasserre, Huang and Alexeeva 2017) ยิ่งไปกว่านั้น ถึงแม้ว่าประเทศจีนจะได้รับสถานะ ผู้สังเกตการณ์แต่กลไกของสภาอาร์กติกก็จำกัดบทบาทของผู้สังเกตการณ์อยู่แล้ว (Babin and Lasserre 2019)

ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างครบถ้วน บทความนี้จึงเสนอว่าบทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกมิได้ทำงานบนตรรกะของภูมิเศรษฐศาสตร์เพียงอย่างเดียว หากแต่ทำงานควบคู่ไปกับตรรกะของการแสดงสถานะในฐานะประเทศมหาอำนาจระดับโลกที่มีความชอบธรรมในการมีส่วนร่วมในกิจการที่ส่งผลกระทบต่อระดับนานาชาติ ซึ่งสำหรับภูมิภาคอาร์กติก ประเทศจีนพุ่งประเด็นไปในเรื่องภาวะโลกร้อนและสิ่งแวดล้อม ในแง่นี้บทความนี้ทำความเข้าใจกับนโยบายอาร์กติกของประเทศจีนในลักษณะที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว (Monolithic) และไม่ยึดติดกับประเด็นภูมิเศรษฐศาสตร์เพียงอย่างเดียว ในส่วนถัดไป บทความนี้อธิบายบทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยศึกษาเอกสารทั้งในภาษาจีนและภาษาอังกฤษ จากนั้นก็วิเคราะห์นโยบายอาร์กติกของประเทศจีน ซึ่งประกาศในปี ค.ศ. 2018 พร้อมทั้งแสดงตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมจากบทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกผ่านความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีกับ

ประเทศรัสเซียและประเทศไอซ์แลนด์ และนำเสนอแนวโน้มบทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกในส่วนสุดท้าย

บทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติก : พลวัตจากอดีตถึงปัจจุบัน

เมื่อปี ค.ศ. 1925 นับเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลฝรั่งเศสได้เชิญประเทศจีน⁷ เข้าร่วมลงนามในสนธิสัญญาสวาล์บาร์ด (Svalbard Treaty) อันเป็นจุดเริ่มต้นด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับภูมิภาคอาร์กติก ซึ่งเดือนกรกฎาคมในปีเดียวกันนั้น สหภาพโซเวียต ประเทศเยอรมนี ประเทศฟินแลนด์ รวมถึงอีก 33 ประเทศ ต่างก็ได้เข้าร่วมลงนามในสนธิสัญญาฉบับดังกล่าวเช่นเดียวกัน หนึ่งในสนธิสัญญาสวาล์บาร์ดถูกประกาศและบังคับใช้อย่างเป็นทางการในวันที่ 14 สิงหาคมปี ค.ศ. 1925 อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านระยะทาง และเครื่องมือในการออกสำรวจและการเดินเรือ รวมถึงปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในเป็นผลให้รัฐบาลจีนไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องสนธิสัญญาแก่ประชาชนในชาติเท่าที่ควร (Zhang Jianan 张佳南 2008, 11) ซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงจากสาธารณรัฐจีนสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ. 1949-ปัจจุบัน) ภายใต้การปกครองระบอบสังคมนิยมแบบมีอัตลักษณ์จีน (Socialism with Chinese Characteristics) กระบวนการผลักดันนโยบายจีน-อาร์กติก ให้เกิดความต่อเนื่องยังคงเต็มไปด้วยอุปสรรคและความยากลำบาก ปัจจัยสำคัญคือปัญหาทางการเมืองภายในประเทศ ได้แก่ เหตุการณ์การปฏิวัติวัฒนธรรม (The Cultural Revolution) (ค.ศ. 1966-1976) ที่ทำให้ระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสภาพสังคมภายในประเทศหยุดชะงักงัน กล่าวให้ถึงที่สุด ด้วยสภาพการณ์ข้างต้น ประเทศจีนจึงมุ่งจัดการกับปัญหาภายในประเทศและไม่ได้ให้ความสำคัญกับภูมิภาคอาร์กติกเท่าใดนัก

---

7 ประเทศจีนในช่วงเวลาดังกล่าว คือ สาธารณรัฐจีน (Republic of China 中华民国 ปี ค.ศ. 1912-1949)

ในแง่บริบทโลก ในช่วงสงครามเย็นภูมิภาคอาร์กติกมีความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์อย่างมากเพราะครอบคลุมพื้นที่ของทั้งสหภาพโซเวียต และสหรัฐอเมริกา รวมทั้งพันธมิตรขององค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization: NATO) เช่น ประเทศแคนาดา ประเทศเดนมาร์ก ประเทศนอร์เวย์ และประเทศไอซ์แลนด์ ในช่วงต้นของสงครามเย็น รัฐบาลสหรัฐอเมริกามองภูมิภาคอาร์กติกจากมุมมองความมั่นคงและการป้องกันประเทศ เพราะฉะนั้นการดำเนินกิจกรรมในภูมิภาคอาร์กติกส่วนใหญ่จึงเป็นไปเพื่อการเตรียมความพร้อมรับมือกับสหภาพโซเวียต ท่าทีของสหรัฐอเมริกาเช่นนี้เปลี่ยนไปในช่วงทศวรรษที่ 1960 เมื่อการทดลองขีปนาวุธข้ามทวีปสำเร็จ (Doel et al. 2014) ในทำนองเดียวกันสหภาพโซเวียตเองก็ใช้ดินแดนในภูมิภาคอาร์กติกของตนในการพัฒนาระบบการเตือนภัยล่วงหน้า ระบบการป้องกันทางอากาศ และยุทธโศปกรณ์ต่าง ๆ (Atlant 2011, 270) กล่าวโดยสรุป ภูมิภาคอาร์กติกในช่วงสงครามเย็นจึงกลายเป็นพื้นที่ของการป้องปราม (Deterrence) นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสงครามเย็นได้สิ้นสุดลง นักวิชาการจำนวนหนึ่งมองว่าภูมิรัฐศาสตร์ของอาร์กติกยังคงเต็มไปด้วยความอ่อนไหว ทั้งปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงแรงกดดันจากนานาชาติที่พยายามเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของอาร์กติก (Lu Junyuan, Zhang Xia 陆俊元, 张侠 2016, 266) รวมทั้งความขัดแย้งระหว่างประเทศรัสเซียกับโลกตะวันตกภายหลังจากวิกฤตการณ์ไครเมียในปี ค.ศ. 2014 ที่สร้างความกังวลว่าสงครามเย็นใหม่จะเข้าสู่ภูมิภาคอาร์กติกอีกครั้งหนึ่ง (Wilhelmsen and Gjerde 2018) ในด้านภูมิเศรษฐศาสตร์ ภูมิภาคอาร์กติกมีความสำคัญต่อประเทศรัสเซียอย่างยิ่ง เพราะเป็นแหล่งทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่สามารถใช้ส่งเสริมบทบาทของตนเองในฐานะประเทศมหาอำนาจ (Bertelsen and Gallucci 2016) กล่าวอีกนัยหนึ่ง การที่ประเทศรัสเซียครอบครองทรัพยากรมหาศาล รวมทั้งการแสดงผลงานคุณภาพ

ในภูมิภาคอาร์กติกเป็นการส่งสัญญาณในฐานะมหาอำนาจของภูมิภาค และหาก
อนุญาตให้ประเทศจีนแสดงบทบาทในภูมิภาคมากเกินไปย่อมทำลายความเป็น
มหาอำนาจในภูมิภาคของประเทศรัสเซีย

กล่าวโดยสรุป บริบทที่กล่าวมาข้างต้นไม่เอื้ออำนวยให้ประเทศจีนแสดง
บทบาทในภูมิภาคอาร์กติกได้อย่างเต็มที่ด้วยเหตุผล 2 ประการ ได้แก่ ประการ
แรก ความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐกิจของภูมิภาคอาร์กติกต่อ
ประเทศในภูมิภาคทำให้การแทรกแซงจากตัวแสดงภายนอกภูมิภาคไม่คล่องตัวนัก
(Lu Junyuan, Zhang Xia 陆俊元, 张侠 2016, 329) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง
การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในภูมิภาค เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และการประมง
ประการที่สอง เป็นเรื่องของภาพลักษณ์ของประเทศจีน กล่าวคือแนวคิดเรื่อง “ภัย
คุกคามจากจีน” ที่แพร่หลายทั้งในโลกตะวันตกและประเทศเพื่อนบ้านที่มีปัญหาใน
ความสัมพันธ์กับประเทศจีน เป็นผลให้กระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ของประเทศ
จีนเป็นไปในด้านลบ ซึ่งทางการจีนได้ตระหนักและแสดงความกังวลในเรื่องนี้
อย่างชัดเจนและพยายามปรับปรุงภาพลักษณ์ของตนเองผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น
ผ่านการใช้อำนาจอ่อน (Soft Power) และการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy)
เพื่อสื่อสารให้ผู้อื่นทราบที่ประเทศจีนรักในสันติภาพมาเป็นเวลาช้านาน (สิทธิพล
เครือรัฐติกาล 2553, 246) นอกจากนี้ประเทศจีนยังใช้นโยบายต่างประเทศเป็นอีก
วิธีหนึ่งที่ช่วยปรับปรุงภาพลักษณ์และแสดงจุดยืนในการสานความสัมพันธ์ที่ดีกับ
ประเทศอื่น ๆ โดยนำเสนอนโยบายต่างประเทศที่ไม่คุกคาม ซึ่งปรากฏในการสาน
ต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับประเทศในภูมิภาคอาร์กติก

แม้ว่าปัจจัยเรื่องภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐกิจจะสร้างข้อจำกัดให้กับ
การมีส่วนร่วมของประเทศจีนในการอภิบาลภูมิภาคอาร์กติก แต่หากพิจารณาใน
เรื่องการแสดงสถานะในฐานะประเทศมหาอำนาจระดับโลกที่มีความชอบธรรมใน

การมีส่วนร่วมในกิจการที่ส่งผลกระทบต่อในระดับนานาชาติ รวมทั้งความพยายามในการปรับปรุงภาพลักษณ์จะพบว่าเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ประเทศจีนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ในภูมิภาคอาร์กติก ซึ่งเริ่มชัดเจนเมื่อประเทศจีนเข้าสู่การปฏิรูปเปิดประเทศ (China's Reform and Opening Up) แม้ประเทศจีนจะถูกนับว่าเป็น “ผู้มาทีหลัง” หรือเป็นประเทศที่อยู่ในฐานะกลุ่มประเทศรอบนอก ซึ่งหมายถึงประเทศที่ไม่ได้มีพื้นที่ติดกับภูมิภาคอาร์กติก (Wang Chenguang 王晨光 2018, 12) แต่ความต่อเนื่องในความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคอาร์กติกทำให้ประเทศจีนสามารถขยับเข้าใกล้ศูนย์กลางของการอภิบาลในภูมิภาคได้มากขึ้น

กล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกเหนือจากการสร้างกลุ่มในการพัฒนาด้านการสำรวจอาร์กติกแล้ว ประเทศจีนให้ความสนใจ สนับสนุน และผลักดันการทำงานของสมาชิกรัฐและประเทศสมาชิก ผ่านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง เช่น ในปี ค.ศ. 1996 ประเทศจีนได้เข้าสู่การเป็นประเทศสมาชิกคณะกรรมการวิทยาศาสตร์อาร์กติกสากล (International Arctic Science Committee) ซึ่งทำให้ประเทศจีนสนใจในการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับอาร์กติกมากขึ้นตามลำดับ (Wang Chenguang 王晨光 2018, 12)

ทั้งนี้ ประเทศจีนได้ซื้อเรือตัดน้ำแข็ง จากเคอร์ซอน (Kherston) ซึ่งเป็นผู้ต่อเรือของประเทศยูเครนและตั้งชื่อว่า “มังกรหิมะ” โดยใช้เป็นเรือสำรวจและวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในภูมิภาคอาร์กติก ต่อมาในปี ค.ศ. 2004 ประเทศจีนได้สร้าง “สถานีแม่น้ำฮวงโหแห่งอาร์กติก” (The Arctic Yellow River Station 中国北极黄河站) ณ เมืองไน-อลิซุนด์ (Ny-Ålesund) หมู่เกาะสวาล์บาร์ด โดยมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปลายปี ค.ศ. 2017 ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าประเทศจีนประสบความสำเร็จจากการร่วมเดินเรือสำรวจขั้วโลกเหนือถึง 8 ครั้ง (Zhonghua

Renmin Gongheguo guowuyuan xinwen bangongshi 中华人民共和国国务院新闻办公室 2018, 5) จากความสำเร็จในการสำรวจทางวิทยาศาสตร์ในภูมิภาคอาร์กติก ต่อมาประเทศจีนก็เริ่มมีการสำรวจภูมิภาคอาร์กติกในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งกรณีดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินการของประเทศจีนไม่ได้อยู่ที่การศึกษาทางวิทยาศาสตร์อาร์กติก เช่น การศึกษาสภาพทางชีววิทยา และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศเท่านั้น แต่ยังมีมองถึงการบุกเบิกเส้นทางการเดินทางเรือและการเสาะแสวงหาแหล่งทรัพยากรใหม่ ๆ รวมถึงการสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศในภูมิภาคอาร์กติก อันจะส่งผลต่อการพัฒนาทั้งในด้านการผลิตและเศรษฐกิจ จนเกิดเป็นการสร้าง “เส้นทางสายไหมทางเศรษฐกิจ”(The Silk Road Economic Belt 丝绸之路经济带) และ “เส้นทางสายไหมทางทะเล” (The 21st-century Maritime Silk Road 21世纪海上丝绸之路) ในขณะเดียวกันยังได้สร้าง “เส้นทางสายไหมขั้วโลก” (Polar Silk Road 冰上丝绸之路) ซึ่งเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ของมหาสมุทรอาร์กติกเชื่อมต่อไปยังมหาสมุทรแอตแลนติกไปจนถึงมหาสมุทรแปซิฟิก (Li Zhenfu 李振福 2016, 12) โดยใช้ช่องทางดังกล่าวเป็นเวทีในการสร้างความสัมพันธ์และการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศจีนและภูมิภาคอาร์กติกอย่างยั่งยืน (Zhonghua Renmin Gongheguo guowuyuan xinwen bangongshi 中华人民共和国国务院新闻办公室 2018, 6) ครอบคลุมหลักการสำคัญในการดำเนินการ 2 ประการ กล่าวคือ การสร้าง “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” จะต้องดำเนินการในสภาพแวดล้อมที่สงบสุขและเหมาะสม และจะต้องสามารถส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค (โจว, หมิงเหว่ย 2562, 51) ทั้งนี้ พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับภูมิภาคอาร์กติกที่อธิบายในข้างต้นได้ถูกใช้เป็นกรอบในการวางนโยบายอาร์กติกของประเทศจีนซึ่งถูกวิเคราะห์โดยละเอียดในส่วนต่อไป

นโยบายภูมิภาคอาร์กติกกับบทบาทของประเทศจีน : บทสะท้อนจากสมุดปกขาว

เมื่อวันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 2018 สำนักงานสารนิเทศคณะรัฐมนตรีจีน (The State Council Information Office of the People's Republic of China 国务院新闻办公室) นำโดยนายช่งเซวี่ยนโย่ว (Kong Xuanyou孔铉佑) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนายหูไคหิง (Hu Kaihong胡凯红) โฆษกประจำสำนักงานสารนิเทศคณะรัฐมนตรีจีน ได้ออกแถลงการณ์ต่อสื่อมวลชนเกี่ยวกับสมุดปกขาวหรือ “นโยบายภูมิภาคอาร์กติกของจีน” (Xinhuanet.com 新华网 2018) เป็นครั้งแรก การแถลงนโยบายดังกล่าวเป็นการยกระดับนโยบายการต่างประเทศในช่วงระหว่างการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง (Xi Jinping 习近平) (Grieger 2018) การเคลื่อนไหวครั้งนี้ของประเทศจีนสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการยืนยันถึงผลประโยชน์ของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกและการแสดงสถานะในฐานะประเทศมหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบต่อเรื่องส่วนรวมของนานาชาติ โดยภาษาที่ใช้ยังคงล้าไปกับแนวทางใหญ่ นั่นคือการผงาดขึ้นอย่างสันติ

ในเอกสารฉบับนี้ ประเทศจีนตั้งสถานะตนในฐานะ “ประเทศใกล้ภูมิภาคอาร์กติก” ซึ่งเป็นการเชื่อมประเทศจีนเข้ากับภูมิภาคอาร์กติก และเป็นฐานให้กับการเข้าร่วมดำเนินกิจการต่าง ๆ ในภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสิ่งแวดล้อมและภาวะโลกร้อน กล่าวคือสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงในภูมิภาคอาร์กติกส่งผลกระทบต่อประเทศจีนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ เศรษฐกรรรม รวมถึงความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัย เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ ประเทศจีนจึงอ้างอิงจากข้อมูลทางภูมิศาสตร์ดังนี้ (1) ระยะห่างทางภูมิศาสตร์ โดยประเทศจีนมองว่าตนอยู่ใกล้รัศมีเขตพื้นที่อาร์กติก (2) เงื่อนไขทางการคมนาคม ซึ่งอยู่ใกล้กับเส้นทางเดินเรือออกสู่น่านน้ำมหาสมุทรอาร์กติก (3) อิทธิพลจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอาจส่งผลกระทบต่อประเทศจีนได้ (Lu Junyuan, Zhang Xia 陆俊元, 张侠 2016, 379) นอกไปจากการตั้งต้นด้วยการเป็นประเทศใกล้ภูมิภาคอาร์กติก ประเด็นที่น่าสนใจต่อมาคือ ประเทศจีนกำหนดเป้าหมายสำคัญทางนโยบายต่อภูมิภาคอาร์กติก 4 เป้าหมายหลัก ได้แก่ (1) เข้าใจอาร์กติก (To understand the Arctic 认识北极) (2) รักษาอาร์กติก (To protect the Arctic 保护北极) (3) พัฒนาอาร์กติก (To develop the Arctic 利用北极) และ (4) เข้าร่วมอภิบาลอาร์กติก (To participate in the governance of the Arctic 参与治理北极) ซึ่งหมายรวมถึงการรักษาผลประโยชน์ร่วมของประเทศต่าง ๆ และประชาคมโลกในภูมิภาคอาร์กติก รวมถึงการผลักดันการพัฒนาอาร์กติกอย่างยั่งยืน ซึ่งประเทศจีนให้รายละเอียดในด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

ประการแรก เข้าใจอาร์กติก (To understand the Arctic 认识北极) เป็นการพัฒนาศักยภาพและความสามารถทางการศึกษาค้นคว้าวิทยาศาสตร์ มีการทำความเข้าใจและเรียนรู้อาร์กติกอย่างลึกซึ้ง ทั้งมีการศึกษาวิจัยในสภาวะความเปลี่ยนแปลง รวมถึงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของอาร์กติก อันจะเป็นการสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาขีดกำลังและศักยภาพของมนุษย์ในการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการอาร์กติกให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

ประการที่สอง รักษาอาร์กติก (To protect the Arctic 保护北极) คือการตระหนักในความเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศของอาร์กติก การรักษาระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นกรณีพิเศษ ทั้งไม่หยุดที่จะยกระดับเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อม รวมถึงสิ่งมีชีวิต เคารพในขนบธรรมเนียม ประเพณี และสภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนพื้นถิ่น

ประการที่สาม พัฒนาอาร์กติก (To develop the Arctic 利用北极) นั่นคือประเทศจีนไม่หยุดที่จะพัฒนาสมรรถนะด้านวิทยาการที่ใช้ในพื้นที่ภูมิภาคอาร์กติก

ไม่หยุดที่จะเพิ่มศักยภาพทางเทคโนโลยี การรักษาสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการ
ทรัพยากร และการบุกเบิกเส้นทางการเดินเรือ อันจะเป็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ
และสังคม ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวจะสร้างผลพลอยได้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต
และความเป็นอยู่ของคนพื้นถิ่น รวมถึงการสร้างความร่วมมือการพัฒนาของทั้ง
สองฝ่ายให้บรรลุผล

ประการที่สี่ เข้าร่วมอภิบาลอาร์กติก (To participate in the governance
of the Arctic 参与治理北极) หมายถึง ประเทศจีนจะเข้าร่วมอภิบาลและจัดการ
เกี่ยวกับกิจการและการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับอาร์กติก สำหรับการดำเนินกิจการ
ภายใต้ความเป็นสากล ประเทศจีนยังคงยึดตามกรอบการดำเนินการของกฎบัตร
สหประชาชาติ (Charter of the United Nations) อนุสัญญาสหประชาชาติว่า
ด้วยกฎหมายทะเล (United Nations Convention on the Law of the Sea) และ
สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศและสิ่ง
แวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอยู่ รวมทั้ง กว๊อ์อับังคับขององค์การทางทะเลระหว่างประเทศ
(International Maritime Organization) สำหรับการดำเนินการภายในประเทศ
ประเทศจีนยืนหยัดที่จะดำเนินกิจกรรมภายในประเทศเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
พื้นที่อาร์กติก เพิ่มการรับรู้เกี่ยวกับอาร์กติกให้มากขึ้น และสร้างเครือข่ายความ
ร่วมมือในการพัฒนาภูมิภาคอาร์กติกร่วมกับนานาชาติให้มากขึ้น (Zhonghua
Renmin Gongheguo guowuyuan xinwen bangongshi 中国人民共和国国
务院新闻办公室 2018, 6)

จากเป้าหมายข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าสมุดปกขาวเป็นเครื่องมือในการแสดง
จุดยืนในเชิงสันติของประเทศไทยในการเข้าไปร่วมพัฒนาและบริหารจัดการภูมิภาค
อาร์กติก ทั้งนี้ การที่จะทำให้เป้าหมายบรรลุได้นั้น ทางกรจีนได้ตั้งหลักการพื้น
ฐานไว้ได้แก่ ความเคารพ (Respect 尊重) ความร่วมมือ (Cooperation 合作) การ

ได้รับประโยชน์ร่วมกัน (Win-Win Result 共赢) และความยั่งยืน (Sustainability 可持续)

ความเคารพ (Respect 尊重) เป็นพื้นฐานสำคัญของประเทศจีนในการเข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมของอาร์กติก ความเคารพ หมายถึงการให้ความเคารพต่อกัน โดยประเทศต่าง ๆ ควรปฏิบัติตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศต่าง ๆ รวมถึงกฎบัตรสหประชาชาติ และอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล เป็นต้น อีกทั้งให้ความเคารพต่ออธิปไตยและอำนาจอธิปไตยของประเทศในเขตอาร์กติก ให้ความเคารพต่อชนบประเพณีและวัฒนธรรมของชาวพื้นถิ่นอาร์กติก รวมถึงการให้ความเคารพต่อสิทธิประโยชน์และความเสรีของประเทศอื่น ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมในบริเวณอาร์กติกตามกฎหมาย ตลอดจนให้ความเคารพต่อผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาคมโลกในบริเวณดังกล่าว

ความร่วมมือ (Cooperation 合作) ประเทศจีนให้ความสำคัญเห็นว่าการเข้าร่วมอภิบาลอาร์กติกที่เกิดประสิทธิผลคือการสร้างความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการอาร์กติก ทั้งในรูปแบบเครือข่าย การผสมผสานเครือข่าย และความร่วมมือแบบวงกว้าง รวมถึงการผลักดันความร่วมมือระหว่างอาร์กติกกับประเทศที่อยู่และไม่อยู่ในกลุ่มอาร์กติก องค์การระหว่างประเทศ รวมถึงองค์การที่มีรัฐผู้ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ การรักษาสีงแวดล้อม การพัฒนาเส้นทางเดินเรือ การจัดการทรัพยากร รวมถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรม

การได้รับประโยชน์ร่วมกัน (Win-Win Result 共赢) เป็นผลผลิตที่ได้จากการสร้างความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมในภูมิภาคอาร์กติก โดยการได้รับประโยชน์ร่วมกัน คือการแสวงหาผลประโยชน์ที่เอื้อต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุก ๆ ฝ่าย

ความยั่งยืน (Sustainability 可持续) อันเป็นแกนสำคัญของการเข้าร่วม

อภิบาลอารักติกของประเทศจีน ซึ่งความยั่งยืน หมายถึงความยั่งยืนในการผลักดันด้านการรักษาสีงแวดล้อม การใช้ทรัพยากร รวมถึงการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ และการพัฒนาพื้นที่อารักติกอย่างต่อเนื่อง (Zhonghua Renmin Gongheguo guowuyuan xinwen bangongshi 中国人民共和国国务院新闻办公室 2018, 8-9)

แม้ประเทศจีนจะแสดงท่าทีที่ล้นติ เน้นความร่วมมือ และสนับสนุนประเทศในภูมิภาคอารักติก แต่กระนั้นรัฐบาลและนักวิเคราะห์ในโลกตะวันตกก็ยังคงแคลงว่าประเทศจีนกำลังวางแผนดำเนินการเพื่อเป้าประสงค์ประการใดกันแน่ เพราะนับตั้งแต่มีการแถลงการณ์เกี่ยวกับสมุดปกขาว ประเทศจีนก็เริ่มมีการดำเนินกิจกรรมตามนโยบายของตน ซึ่งประเทศในภูมิภาคมองว่านี่คือการคุกคามจากประเทศจีน ตัวอย่างที่ชัดเจนคือนายไมค์ ปอมเพโอ (Mike Pompeo) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ได้กล่าวว่า “อารักติกกำลังกลายเป็นดินแดนแห่งการแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจของโลก” ซึ่งประเทศจีนกำลังขยายอิทธิพลทางทหารเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว ทั้งยังเตือนประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่อารักติกให้ระวังการติดกับดักนี้และการทุจริต อันเป็นผลพวงจากการลงทุนคุณภาพต่ำ การเพิ่มกำลังทหาร และแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติโดยปราศจากการควบคุม ต่อมานายเก็งส่วง (Geng Shuang 耿爽) โฆษกกระทรวงการต่างประเทศของจีน ได้แย้งประเด็นดังกล่าวว่า ประเทศจีนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการของภูมิภาคอารักติกด้วยทัศนคติและท่าทีที่เปิดเผย ให้ความร่วมมือแบบที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์โดยจะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของชาติอารักติกใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ก็จะไม่วางมือจากประเด็นปัญหาโลกที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ด้วย (กรุงเทพธุรกิจ 2562) ซึ่งยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่าประเทศจีนให้ความสนใจในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ ตามนโยบายของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง และในขณะเดียวกันการอ้างอิงถึงความรับผิดชอบต่อปัญหาภาวะโลกร้อนก็ยืนยันการผนว

จีนของประเทศจีนในฐานะมหาอำนาจของโลก

การที่ประเทศจีนใช้สมุดปกขาวเป็นเครื่องมือสำคัญ ออกมาแสดงท่าทีต่อการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการพื้นที่บริเวณอาร์กติก สะท้อนให้เห็นว่าแม้ประเทศจีนจะเน้นกล่าวถึงการร่วมรักษา พัฒนา และเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการพื้นที่บริเวณดังกล่าวภายใต้ความเคารพ ความร่วมมือ การได้รับประโยชน์ร่วมกัน และความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ในอีกแง่มุมหนึ่ง การสร้างพลวัตดังกล่าวเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่า ฝ่ายของประเทศจีนเองพยายามแสดงตนเป็นมหามิตรต่อ ประเทศอื่น ๆ เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและรักษาเสถียรภาพในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ทางการต่างประเทศของประเทศจีนที่ “ยึดมั่นในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมกับนานาประเทศบนพื้นฐานของเจตนารมณ์แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ โดยถือเอาสันติภาพและการพัฒนาเป็นแกนสำคัญในการดำเนินกิจการระหว่างประเทศ” (วิบูลย์ ตั้งกิตติภาภรณ์ 2554, 192)

กรณีความร่วมมือและการลงทุนของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกที่สำคัญ

โครงการความร่วมมือและการลงทุนของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกผ่านความร่วมมือกับประเทศรัสเซีย (Sino-Russian Cooperation) และประเทศไอซ์แลนด์ (Sino-Icelandic Cooperation) เป็นสองกรณีศึกษาสำคัญที่สะท้อนภาพความชัดเจนของการดำเนินยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมขั้วโลกของรัฐบาลจีนที่มุ่งสร้างความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคอาร์กติกผ่านโครงการ กิจกรรม และการลงทุนต่าง ๆ ที่แฝงไว้ซึ่งความชอบธรรมในสถานะความเป็นมหาอำนาจในเวทีโลกได้อย่างแยบยล

ในเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศจีนและประเทศรัสเซียในภูมิภาคอาร์กติก Lukin (2021) ชี้ให้เห็นถึงความ แน่นแฟ้นในความสัมพันธ์ระดับทวิภาคี

ของทั้งสองประเทศ และแนวโน้มในการตอบรับการลงทุนของประเทศจีน ในภาคเหนือของประเทศรัสเซีย ในปี ค.ศ. 2017 สีจิ้นผิง ประธานาธิบดีจีน และดมิทรี เมดเวเดฟ นายกรัฐมนตรีรัสเซียในขณะนั้น ได้แถลงการณ์สนับสนุนการร่วมสร้างเส้นทางสายไหมทั่วโลก (Xinhua 2017) การร่วมลงทุนที่สำคัญของประเทศจีน คือโครงการ Yamal LNG ซึ่ง China National Petroleum Corporation (CNPC) และ Silk Road Fund เป็นผู้ร่วมลงทุน มีการคาดการณ์ว่าประเทศจีนจะได้รับก๊าซธรรมชาติเหลวประมาณ 4 ล้านตันต่อปี (Xinhua 2018) ในเรื่องการเดินเรือ ในปี ค.ศ. 2018 China Ocean Shipping Company (COSCO) ได้เริ่มปฏิบัติการเรือขนส่งสินค้าที่สามารถเดินทางผ่านน้ำแข็ง (Ice-Capable Cargo Vessel) (Eiterjord 2019)

จากสภาพการณ์ข้างต้น สามารถพิจารณาได้ว่าเส้นทางสายไหมทั่วโลกและเครื่องมือทางการค้า การลงทุน พร้อมทั้งทรัพยากรทางเศรษฐกิจช่วยสร้างเงื่อนไขให้ประเทศจีนสามารถอ้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการความร่วมมือในภูมิภาคอาร์กติก สิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กันไปนั้นคือการที่ประเทศจีนพยายามเข้าร่วมการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์โครงการความร่วมมือที่สำคัญคือการร่วมตั้ง Chinese-Russian Arctic Research Center เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของภูมิภาคอาร์กติก

ความร่วมมือระหว่างประเทศจีนและประเทศไอซ์แลนด์ในภูมิภาคอาร์กติก มีหมุดหมายสำคัญคือการที่ทั้งสองประเทศได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding) ณ เมืองเรคยาวิก (Reykjavik) ประเทศไอซ์แลนด์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน ค.ศ. 2012 สารระสำคัญกล่าวถึงการสร้างความร่วมมือของทั้งสองประเทศบนพื้นที่อาร์กติก ทั้งความร่วมมือด้านการสำรวจและการ

ศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ และการตั้งศูนย์ความร่วมมือวิจัยทางทะเลและซัวโลก ณ ประเทศไอซ์แลนด์ รวมถึงการศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้เรือเพื่อสำรวจและวิจัยซัวโลก ไปจนถึงความร่วมมือทางวิชาการในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ มหาสมุทร ธารน้ำแข็ง การรักษาสีงแวดล้อม รวมถึงการขนส่งทางทะเล (Zhonghua Renmin Gongheguo Waijiaobu 中华人民共和国外交部 2012)

นอกจากนี้ ในวันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 2013 ประเทศจีนและประเทศไอซ์แลนด์ได้ลงนามในความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement) ทำให้ประเทศไอซ์แลนด์เป็นประเทศในยุโรปประเทศแรกที่ลงนามในลักษณะดังกล่าวกับประเทศจีน (Government of Iceland, n.d.) ความสัมพันธ์ทวิภาคีนี้มีเพียงแต่ยังประโยชน์ให้กับอุตสาหกรรมประมงและอุตสาหกรรมเทคโนโลยีความร้อนใต้พิภพ (Geothermal Industry) ของประเทศไอซ์แลนด์ แต่ยังเป็นโอกาสให้ประเทศจีนได้เข้ามาลงทุนในภูมิภาคอาร์กติก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติการพัฒนาพลังงานสีเขียว (Green Energy) ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการจัดตั้ง Sino-Icelandic Geothermal R&D Center ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่าง Arctic Green Energy, National Energy Authority of Iceland และ Sinopec ซึ่งเป็นบริษัทน้ำมันและปิโตรเคมีจากประเทศจีน

ในปี ค.ศ. 2017 China Geely Holding Group ซึ่งเป็นบริษัทยานยนต์จากประเทศจีนได้ร่วมลงทุนกับ Icelandic Carbon Recycling International จากประเทศไอซ์แลนด์ในการส่งเสริมธุรกิจพลังงานสะอาด หากมองในภาพรวม การลงทุนของประเทศจีนในประเทศไอซ์แลนด์มีมูลค่าราวร้อยละ 6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของประเทศไอซ์แลนด์ในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมา (de Gruyter 2020) นับว่ามีมูลค่าที่สูง อีกทั้งประเทศจีนเชิญประเทศไอซ์แลนด์ให้เข้าร่วมยุทธศาสตร์

หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางในปี ค.ศ. 2018 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประเทศจีนมีความจริงจังในการสร้างเส้นทางสายไหมทั่วโลก อย่างไรก็ตาม จนถึงเวลานี้ ประเทศไอซ์แลนด์ ยังไม่ได้ให้คำตอบอย่างเป็นทางการ หนึ่งความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์ระหว่างประเทศจีนและประเทศไอซ์แลนด์เป็นอีกมิติหนึ่งในความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีที่ชัดเจน ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีการร่วมตั้งหอสังเกตการณ์เพื่อการวิจัยอาร์กติก จีน-ไอซ์แลนด์ ซึ่งเน้นการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ จากที่กล่าวมานี้ จะพบบทบาทแข็งขันของประเทศจีนในประเทศไอซ์แลนด์ กระนั้นก็ตาม Dams, van Schaik and Stoetman (2020) มองว่าอิทธิพลทางเศรษฐกิจของประเทศจีนต่อประเทศไอซ์แลนด์ยังคงจำกัดเฉพาะบางภาคส่วน เช่น การประมง แต่โดยรวมแล้ว ยังไม่ได้ทำให้ประเทศจีนสามารถกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีของทั้งสองประเทศได้

จากการแสดงตัวอย่างข้างต้น ทั้งสองกรณีสะท้อนทั้งการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติก และการแสดงสถานะความเป็นมหาอำนาจของโลกซึ่งมีความชอบธรรมในการร่วมจัดการกับประเด็นที่มีผลกระทบต่อนานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสิ่งแวดล้อมของภูมิภาคอาร์กติก ในประเด็นหลัง Kopra (2019) แสดงทรรศนะว่าความสนใจต่อเรื่องภาวะโลกร้อนและสิ่งแวดล้อมโลกของประเทศจีนเป็นการประกอบสร้างและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ความเป็นมหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบในเวทีนานาชาติ จากมุมมองนี้ จึงกล่าวได้ว่า ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกคือความพยายามในการประกอบสร้างภาพลักษณ์และการรับรู้ต่อท่าทีที่ดูไม่คุกคาม และพร้อมส่งเสริมอำนาจความสะดวกให้กับประเทศอื่น ๆ ผ่านโครงการพัฒนา และการร่วมลงทุนต่าง ๆ กล่าวให้ถึงที่สุด นโยบายอาร์กติกของประเทศจีนจึงแสดงทั้งมิติทางภูมิเศรษฐศาสตร์และสถานะความเป็นประเทศมหาอำนาจในเวทีโลก

บทสรุปและแนวโน้มบทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติก

จากการอธิบายพัฒนาการของบทบาทประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกข้างต้น จะพบว่าพลวัตปฏิสัมพันธ์ของประเทศจีนกับภูมิภาคอาร์กติกดำเนินไปบนตรรกะสองชุด ได้แก่ ตรรกะของภูมิเศรษฐศาสตร์ ซึ่งสะท้อนเป้าประสงค์ของประเทศจีนในการร่วมใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาร์กติก ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงทรัพยากรน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงานของประเทศจีน และตอบโจทย์อุตสาหกรรมและการบริโภคพลังงานในประเทศ นอกจากนี้ประเทศจีนยังให้ความสนใจในการพัฒนาเส้นทางสายไหมทั่วโลกซึ่งจะเชื่อมโยงโครงข่ายทางเศรษฐกิจของประเทศจีนเข้าสู่ภูมิภาคอาร์กติกพร้อมกันนั้น โอกาสในการใช้ประโยชน์จากการเดินเรือในมหาสมุทรอาร์กติกก็ดึงให้ประเทศจีนต้องการเข้ามาในภูมิภาคอาร์กติกเพิ่มขึ้นด้วย ในแง่นี้สามารถกล่าวได้ว่าประเทศจีนใช้ยุทธศาสตร์ภูมิเศรษฐศาสตร์ในการเข้ามาในภูมิภาคอาร์กติกอย่างไรก็ตาม เพื่อขยายคำอธิบายนี้ให้ครบถ้วนยิ่งขึ้น จำเป็นต้องพิจารณาการมีส่วนร่วมของประเทศจีนในเรื่องการทูตวิทยาศาสตร์ที่ยาวนานในภูมิภาคอาร์กติกและการแสดงท่าทีสนับสนุนความร่วมมือในการจัดการกับปัญหาภาวะโลกร้อน สิ่งเหล่านี้สะท้อนตรรกะอีกชุดที่ดำเนินควบคู่ไปกับภูมิเศรษฐศาสตร์นั่นก็คือ ตรรกะของการแสดงสถานะในฐานะประเทศมหาอำนาจระดับโลกที่มีความชอบธรรมในการมีส่วนร่วมในกิจการหรือปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อในระดับนานาชาติ ในกรณีของภูมิภาคอาร์กติก ประเทศจีนพุ่งประเด็นไปในเรื่องภาวะโลกร้อนและสิ่งแวดล้อม กล่าวโดยสรุป บทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกจึงดำเนินไปในลักษณะสองง่าม (Two-Pronged Approach) ที่มีฐานคือภูมิเศรษฐศาสตร์และสถานะของมหาอำนาจในเวทีโลก

ในเรื่องแนวโน้มบทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติก การวิเคราะห์ของ

บทความนี้จะศึกษากับการประเมินท่าทีของประเทศจีนบนฐานความตื่นตระหนก (Alarmism) (Lackenbauer et al. 2018) ซึ่งมองว่าในอนาคตอันใกล้ประเทศจีนจะรุกคืบมุ่งสู่ภูมิภาคอาร์กติกด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวยิ่งขึ้นเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะได้รับ สัญญาณที่สำคัญได้แก่ การทำข้อตกลงทวิภาคีกับประเทศหรือดินแดนในภูมิภาค เช่น ประเทศรัสเซีย ประเทศไอซ์แลนด์ และกรีนแลนด์ ซึ่งเป็นการเปิดช่องทางให้ประเทศจีนส่งอิทธิพลสู่ภูมิภาคอาร์กติกได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม นักวิเคราะห์ในสายนี้ก็ยังยืนยันว่าท่าทีที่แข็งกร้าวมิได้หมายความว่าประเทศจีนจะทำหายอธิปไตยของประเทศในภูมิภาคอาร์กติก เพราะฉะนั้นหากมองผ่านกรอบการวิเคราะห์ของบทความนี้ แนวโน้มบทบาทของประเทศจีนในภูมิภาคอาร์กติกจึงเป็นไปในลักษณะยุทธศาสตร์ระยะยาว (Long-Term Strategy) กล่าวคือในด้านหนึ่ง ประเทศจีนจะยังคงสานต่อโครงการความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งสนับสนุนการทำงานในด้านนี้ของสมาชิกอาร์กติก ทั้งนี้ประเทศจีนจะให้น้ำหนักกับเรื่องผลกระทบของภาวะโลกร้อนต่อภูมิภาคอาร์กติกเป็นพิเศษเพราะประเด็นนี้สอดคล้องกับความเข้าใจในฐานะมหาอำนาจของตนที่มีความรับผิดชอบต่อภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมของโลก (Kopra 2019) เน้นอนว่าการทำงานในเรื่องภาวะโลกร้อนต้องอาศัยความร่วมมือระยะยาว และในขณะเดียวกันประเทศจีนก็จะมุ่งสานสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบทวิภาคีกับประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศรัสเซีย และประเทศไอซ์แลนด์ หนึ่งความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การเมืองและการทหารระหว่างประเทศจีนและประเทศรัสเซียในภูมิภาคอาร์กติกตบใจทยัระยะสั้นของประเทศรัสเซียในบริบทที่ถูกคว่ำบาตรโดยโลกตะวันตกหลังวิกฤตการณ์ไครเมีย พร้อมกับตบใจทยัระยะยาวของประเทศจีนในการค่อย ๆ ผงาดขึ้นในฐานะมหาอำนาจของโลก และตัวแสดงที่สำคัญของภูมิภาคอาร์กติก (Pincus 2020) ในแง่นี้

กล่าวในภาพรวมได้ว่า ประเทศจีนมองบทบาทของตนในภูมิภาคอาร์กติกใน

ระยะยาว โดยมีประเด็นด้านเศรษฐกิจและสถานะมหาอำนาจเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ เพราะฉะนั้นท่าทีในความสัมพันธ์จึงมีลักษณะค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป เช่นนี้แล้ว ความกังวลในระยะสั้นของโลกตะวันตกที่ว่าประเทศจีนจะแสดงท่าทีแข็งกร้าวขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีความเป็นไปได้น้อยกว่าการรักษาสภาพที่เป็นอยู่ (Status-Quo) ของระเบียบภูมิภาคอาร์กติกที่ในที่สุดแล้วประเทศจีนสามารถส่งเสียงเข้าสู่ภูมิภาคได้ อีกทั้งมีความสำคัญในฐานะหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ แต่ยังไม่สามารถกดดันให้ประเทศในภูมิภาคอาร์กติกทำตามความคาดหวังของตน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรุงเทพธุรกิจ. 2562. “จีน-สหรัฐฯเปิดศึกแย่งอิทธิพลในอาร์กติก.” *กรุงเทพธุรกิจ*, 8 พฤษภาคม 2562. <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/834459>.
- ใจว, หมิงเหว่ย. 2562. *คำสำคัญเพื่อเข้าใจประเทศจีน ฉบับหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิบูลย์ ตังกิตติภาภรณ์. 2554. *ถอดรหัสลัทธิยุทธศาสตร์จีน*. สมุทรปราการ: โครงการสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- สิทธิพล เครือรัฐติกาล. 2553. *ภาพลักษณ์ของเจิ้งเหอในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของจีน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. วิทยาลัยสหวิทยาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Åtland, Kristian. 2011. “Russia’s Armed Forces and the Arctic: All Quiet on the Northern Front?.” *Contemporary Security Policy* 32 (2): 267 – 285.
- Babin, Julie and Frederic Lasserre. 2019. “Asian states at the Arctic Council: perceptions in Western States.” *Polar Geography* 42 (3): 145 – 159.
- Bennett, Mia M. 2015. “How China Sees the Arctic: Reading Between Extraregional and Intraregional Narratives.” *Geopolitics* 20 (3): 645 – 668.

- Bertelsen, Rasmus Gjedssø and Gallucci, Vincent. 2016. "The return of China, post-Cold War Russia, and the Arctic: Changes on land and at sea." *Marine Policy* 72: 240 – 245.
- Blank, Stephen and Kim, Younkyoo. 2013. "The Arctic and New Security Challenges in Asia." *Pacific Focus: Inha Journal of International Studies* 28 (3): 319 – 342.
- Borgerson, Scott G. 2018. "The Coming Arctic Boom: As the Ice Melts, the Region Heats Up." In *Eurasia's Maritime Rise and Global Security: From the Indian Ocean to Pacific Asia and the Arctic*, edited by Geoffrey F. Gresh. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.
- China Daily. 2004. "Yellow River Station Opens in Arctic." *China Internet Information Center*, July 29, 2004. <http://www.china.org.cn/english/2004/Jul/102431.htm>.
- Dams, Ties, van Schaik, Louise and Stoetman, Adája. 2020. *Presence before power: China's Arctic strategy in Iceland and Greenland*. The Netherlands: Clingendael Institute.
- de Buitrago, Sybille Reinke. 2020. "China's Aspirations as a "Near Arctic State": Growing Stakeholder or Growing Risk?." In *Handbook on Geopolitics and Security in the Arctic: The High North Between Cooperation and Confrontation*, edited by Joachim Weber. Cham, Switzerland: Springer.
- de Gruyter, Caroline. 2020. Small states in 'Big Power' games. *Euobserver*,

June 24, 2020. <https://euobserver.com/opinion/148734>.

Doel, Ronald E. et al. 2014. "Strategic Arctic science: national interests in building natural knowledge - interwar era through the Cold War." *Journal of Historical Geography* 44: 60 – 80.

Eiterjord, Trym Aleksander. 2019. "China's Busy Year in the Arctic." *The Diplomat*, January 30, 2019. <https://thediplomat.com/2019/01/chinas-busy-year-in-the-arctic/>.

Gady, Franz-Stefan. 2018. "China Launches First Domestically Built Polar Icebreaker." *The Diplomat*, September 11, 2018. <https://thediplomat.com/2018/09/china-launches-first-domestically-built-polar-icebreaker/>.

Government of Iceland. n.d. Free Trade Agreement between Iceland and China. Accessed June 20, 2021. <https://www.government.is/topics/foreign-affairs/external-trade/free-trade-agreements/free-trade-agreement-between-iceland-and-china/>.

Grieger, Gisela. 2018. "China's Arctic policy: How China aligns rights and interests." *European parliamentary Research Service*, April 24, 2018. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/620231/EPRS_BRI\(2018\)620231_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/620231/EPRS_BRI(2018)620231_EN.pdf).

Hong, Nong. 2012. "The melting Arctic and its impact on China's maritime transport." *Research in Transport Economics* 35 (1): 50 – 57.

Hsiung, James C. 2009. "The Age of Geoeconomics, China's Global Role,

and Prospects of Cross-Strait Integration.” *Journal of Chinese Political Science* 14: 113 – 133.

ISDP Voices. 2019. “A Touch of Frost: Danish Concerns over Chinese Investment to Greenland.” 2019. *ISPD Voices*, August 14, 2019. <https://isdpeu.org/danish-concerns-chinese-investment-greenland/>.

Keil, Kathrin. 2014. “The Arctic: A new region of conflict? The case of oil and gas.” *Cooperation and Conflict* 49 (2): 162 – 190.

Keohane, Robert and Nye, Joseph S. 1977. *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Little, Brown Book Group.

Kopra, Sanna. 2019. *China and Great Power Responsibility for Climate Change*. London and New York: Routledge.

Lackenbauer, P. Whitney, Lajeunesse, Adam, Manicom, Manicom, James and Lasserre Frédéric. eds. 2018. *China’s Arctic Ambitions and What They Mean for Canada*. Alberta: The University of Calgary Press.

Lanteigne, Marc. 2015. “The Role of China in Emerging Arctic Security Discourses.” *Security and Peace* 33 (3): 150 – 155.

Lasserre, Frédéric, Huang, Linyan and Alexeeva, Olga V. 2017. “China’s strategy in the Arctic: threatening or opportunistic?.” *Polar Record* 53 (1): 31 – 42.

Lukin, Artyom. 2021. “The Russia–China entente and its future.” *International Politics* 58 (3): 363 – 380.

- Luttwak, Edward N. 1990. "From Geopolitics to Geo-Economics: Logic of Conflict, Grammar of Commerce." *The National Interest* 20: 17 – 23.
- Pincus, Rebecca. 2020. "Three-Way Power Dynamics in the Arctic." *Strategic Studies Quarterly* 14 (1): 40 – 63.
- Rainwater, Shiloh. 2015. "International Law and the "Globalization" of the Arctic: Assessing the Rights of Non-Arctic States in the High North." *Emory International Law Review* 30 (1): 115 – 153.
- Scholvin, Sören and Wigell, Mikael. 2018. "Power politics by economic means: Geoeconomics as an analytical approach and foreign policy practice." *Comparative Strategy* 37 (1): 73 – 84.
- Su, Ping and Huntington, Henry P. 2021. "Using critical geopolitical discourse to examine China's engagement in Arctic affairs." *Territory, Politics, Governance*, DOI: 10.1080/21622671.2021.1875035.
- Su, Ping and Mayer, Maximilian. 2018. "Science Diplomacy and Trust Building: 'Science China' in the Arctic." *Global Policy* 9 (3): 23 – 28.
- Wilhelmsen, Julie and Gjerde, Kristian Lundby. 2018. "Norway and Russia in the Arctic: New Cold War Contamination?." *Arctic Review on Law and Politics* 9: 382 – 407.
- Xuxin. 2018. "Yamal LNG project reaches full production capacity." *Xinhua*, December 12, 2018. http://www.xinhuanet.com/english/2018-12/12/c_137666821.htm.

- Yang Yi. 2018. "China-Iceland Arctic Science Observatory inaugurated in northern Iceland 2018." *Xinhua*, October 19, 2018. http://www.xinhuanet.com/english/2018-10/19/c_137542493.htm.
- Ying. 2017. "China, Russia agree to jointly build "Ice Silk Road." *Xinhua*, July 4, 2017. http://www.xinhuanet.com/english/2017-07/04/c_136417241.htm.
- Zhang, Pei and Yang, Jian. 2015. "Changes in the Arctic and China's Participation in Arctic Governance." In *Asian Countries and the Arctic Future*, edited by Leiv Lunde, Jian Yang and Iselin Stensdal. Singapore: World Scientific Publishing.

ภาษาจีน

- Li Zhenfu 李振福. 2016. 丝绸之路北极航线战略研究. 大连: 大连海事大学出版社.
- Lu Junyuan, Zhang Xia 陆俊元, 张侠. 2016. 中国北极权益与政策研究. 北京: 时事出版社.
- Wang Chengguang 王晨光. 2018. 中国“北极伙伴关系”: 现实考量与建设构想, 载《中国海洋大学学报》, 第5期.
- Xinhuanet 新华网. 2018. 国务院新闻办公室发表《中国的北极政策》白皮书. http://www.xinhuanet.com/2018-01/26/c_1122320087.htm
- Zhang Jianan 张佳南. 2018. 中国北极华语权构建研究. 山东大学硕士学位论文.

Zhonghua Renmin Gongheguo guowuyuan xinwen bangongshi 中国人民
共和国国务院新闻办公室. 2018. 中国北极政策. 北京: 人民出版社.

Zhonghua Renmin Gongheguo waijiaobu 中华人民共和国外交部. 2012. 中
华人民共和国政府和冰岛政 府关于北极合作的框架协议书.[http://
treaty.mfa.gov.cn/tykfiles/20180718/1531876999248.pdf](http://treaty.mfa.gov.cn/tykfiles/20180718/1531876999248.pdf)